

ρας και τὰ χρήσιμα ετοιμάζονται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἤτοι κάνιστρον πλήρες ζαχαρικών ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ, σανδάλια, περιπόδια πολυτελῆ, φακιόλιον, ἄνθη διάχρυσα καὶ ὄρμος φλωρίων, ἢ πέντε μετὰ χρυσοῦ δακτυλίου, ἐὰν ἢ πτωχός, ἢ δὲ νύμφη ἀνταποδίδει τῷ γαμβρῷ εὐποροῦσα μὲν ἀδαμάντινον δακτυλίδιον, ὑποκάμισσον, λαιμοδέτην, ἐσόβρακον, περιπόδια, ἀποροῦσα δὲ δακτυλίδιον χρυσοῦν, βοχτσαλίκι ἢ ὑποκάμισσον κτλ., εἰς δὲ τοὺς κεκλημένους ἀνὰ ἓν μανδήλιον εἰς τοὺς ἄρρενας φακιόλιον εἰς τὰς γυναῖκας, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἀσπασθῆ τὴν δεξιὰν ὄλων καθημένων ὀκλαδὸν ἐντὸς τοῦ δωματίου, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ ἢ ἐν ἐλλείψει τούτου ἀπὸ τῆς πενθερᾶς, ἢ μεγαλύτερον θεῖον καὶ λάβη παρ' αὐτῶν χρηματικόν τι δῶρον. Ὁδηγεῖται δὲ εἰς τοῦτο καμαρώνουσα ἢ παρὰ τῆς μητρὸς τῆς ἢ παρὰ πρεσβυτέρας ἀδελφῆς ἐγγάμου ἢ παρ' ἄλλης πλησιεστέρας συγγενεῶς.

Κατὰ δὲ τὸ χειροφίλημα τοῦτο οἱ τοῦ γαμβροῦ κεκλημένοι εὐχονται αὐτῇ ἐπιλέγοντες «νὰ σὲ γαιρόμαστε». Εἶτα κερνᾷ αὐτοὺς τὸ ἀπαραίτητον γλυκὸ καὶ τὴν ὀρεκτικὴν μαστίχαν μεθ' ὃ παρατίθεται λουκουλεῖος τράπεζα. Τὴν ἐπαύριον νεάνιδες λαμπρῶς ἐνδεδυμέναι διανέμουσι ζαχαρικά εἰς ὄρισμένας οἰκογενεῖας συγγενικὰς ἢ φιλικὰς, αὐτὰ δὲ εὐχονται τοῖς μνηστευθεῖσι ταχεῖαν στέψιν ἢ «κι' εἰς τὰ ποδέλπα» (εἰς τὰ ἐπιλοιπα). Αἱ δὲ ἐπισκέψεις τοῦ γαμβροῦ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῆς νύμφης εἶναι σπανιώταται γινόμεναι κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς καὶ ἐν συνοδείᾳ πιστῶν αὐτοῦ φίλων εἰς οὓς παρατίθεται τράπεζα καὶ παρουσιάζεται ἡ νύμφη ἵνα κερᾷ, τὸν γαμβρόν, διότι κατὰ τὸ διάστημα τῆς μνηστείας, ὅσκις ὁ γαμβρὸς μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μνηστῆς, αὕτη ἀποχωρεῖ εἰς ἄλλο δωμάτιον. Ἰστέον δι' οὗτι ἡ μνηστὴ οὐδαμῶς προφέρει τὸ κύριον ὄνομα τοῦ μνηστῆρος.

Ἡ φιλοτιμία δὲν ἐγκαταλιμπάνει ἀβράβευτον καὶ τὴν προμνήστριαν πρὸς ἣν ἐπιδίδουσιν οὐ μόνον χρηματικόν τι δῶρον, ἀλλὰ καὶ φακιόλιον, φουστάνι, μανδήλιον, σανδάλια καὶ περικνημίδας. Κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῆς μνηστείας τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ ὁ γαμβρὸς στέλλει τῇ νύμφῃ δῶρα, οἷον σανδάλια, φακιόλια, ἄνθη τέχνητά καὶ φρσικά, γλυκίσματα, λαμπάδα μόνον τὸ μέγα Σάββατον κτλ. Ἐπίσης δὲ εὐδιώνιστον θεωρεῖται νὰ βαπτίσῃ ἢ μνηστὴ παιδίον διαπάνη τοῦ μνηστῆρος.

γ' Ὁ γάμος.

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου τελουμένου συνήθως τὸν Ἰανουάριον καὶ 8/βριον, σπανίως δὲ τοὺς ἄλλους μῆνας καὶ οὐδέποτε κατὰ Μάϊον, ὁ νυμφίος πέμπει ὑφασματοπόλῃν καὶ μεταξωτὰ καὶ ἐκλέγουσιν αἱ περὶ τὴν νύμφην τὸ ἀρμόδιον διὰ τὴν νυμφικὴν στολὴν ὑφασμα.

Αὐθωρεῖ δὲ ἀρχονται ῥάπτουσαι αὐτὸ αἱ τέως φίλαι αὐτῆς, ἅς αὕτη ἔστι. Τὴν πρὸ τῆς Κυριακῆς Πέμπτην ὀδηγοῦσι τὴν νύμφην εἰς τὸ λουτρὸν

δαπάνη τοῦ νυμφίου. Τὴν δὲ Παρασκευὴν τὸ ἑσπέρας κινιάζουσιν αὐτὴν ἄδουσαι τὰ τραγούδια τοῦ Κνᾶ (βλέπε ἔσματα γαμήλια). Τὸ δὲ Σάββατον τὴν πρωτὴν ζυμώνονται τὰ ψωμιὰ τῆς χαρᾶς.

Τὴν Κυριακὴν, ἣτις συνήθως εἶνε ἡ ἡμέρα τοῦ ὑμεναίου, ὁ γαμβρὸς μεταβαίνει τῇ συνοδείᾳ πολλῶν φίλων του εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀκούει μνημονεύμενον παρὰ τοῦ ἱερέως τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς καὶ τὸ τῆς μελλονύμφου του, περὶ δὲ ὥραν 3ην μ. μ. ὁ κουρεὺς ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ξυρρίζει αὐτὸν ὡς καὶ τινος τῶν φίλων του, οἵτινες ἄρχονται τότε ἐνδύοντες αὐτὸν διὰ καινουργῶν ἐνδυμάτων, ὧν τὰ ἐσωτερικὰ ἔπεμψεν αὐτῷ ἡ νύμφη. Ἐφέντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ του μετὰ τινων φίλων του καὶ ἐν συνοδείᾳ πολλῶν κεκλημένων ἀνδρογύνων μεταβαίνουν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης ὑπὸ τοὺς ἤχους ἔγχωρίου μουσικῆς καὶ παραλαμβάνουσι τὴν ποικίαν καὶ φέρουσιν αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ὅστις λαμβάνων τὰ διάφορα δέματα παρὰ τῶν κομιζόντων ταῦτα παίδων φιλοδορεῖ αὐτὰ διὰ διαφόρων νομισμάτων. Τούτου γενομένου ἡ συνοδεία μετὰ τῆς μουσικῆς παραλαβοῦσα καὶ τὸν γαμβρὸν ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ἣτις ἤδη ἤλλαξεν καὶ ἴσται καμαρώνουσα εἰς τὴν παστάδα. Ἐλθὼν δὲ ὁ γαμβρὸς εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης μελώνεται παρὰ τοῦ πενθεροῦ εἰσερχόμενος, δέχεται δηλ. ἐν τῷ στόματι τεμάχιον μέλιτος περιέχοντος χουσοῦν τι νόμισμα, καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὴν παστάδα ῥαίνει τὴν νύμφην, ῥίπτει δηλ. ἐντὸς τοῦ δωματίου ζαχαρικά μετὰ τινων κερμάτων ἀργυρίου μειγμένα, ἅπερ οἱ παρόντες παῖδες συναγοῦσι. Ἐποὺ δὲ ὀλίγον ἀναπαύσασθαι καὶ κερασθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης καὶ ἐκετέλωσιν ἕνα ἢ δύο χορούς, τῆς ἡμέρας ἤδη συγκλινοῦσης, ἅπαντα ἡ ὁμὰς κεκλημένων τε καὶ μὴ ἄρχεται, ἡγουμένης τῆς μουσικῆς, νὰ μεταβαίη εἰς τὸν ναόν, ἡ δὲ νύμφη ἐν προφανεῖ συγκινήσει ἀποχαιρετίζουσα ἐν δάκρυσι τὰς στενοτάτας αὐτῆς φίλας καὶ κατασπαζομένη τὰς χεῖρας τῶν ἀναθρεψάντων αὐτὴν γονέων καὶ ἀσπαζομένη τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς στενοτάτους συγγενεῖς, κατέρχεται τὴν κλίμακα ὑποβασταζομένη ἐκατέρωθεν ἀπὸ δύο παίδας συγγενεῖς αὐτῆς καὶ ὄπισθεν ὑπὸ τινος γηραλέου θείου της, κατόπι δ' ἔρχεται ὁ γαμβρὸς, ἐν μέσῳ φίλων καὶ συγγενῶν αὐτοῦ. Τῆς γαμηλίου πομπῆς προηγοῦνται λαμπάδες καὶ πυρσοί. Ἐν τῷ ναῷ οἱ ἱερεῖς ἐνδεδυμένοι τὰς ἱεράς αὐτῶν ἀμφιέσεις φέροντες λαμπάδας καὶ ψάλλοντες τὸ *ἄξιόν ἐστιν*, λαμβάνουσι ἐκ τῆς χειρὸς τὸν γαμβρὸν, ὃν φέρουσιν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ τοποθετοῦσιν ἐπὶ τάπητος, ἐπίσης καὶ τὴν νύμφην, ἀμέσως δὲ ἀρχίζει ἡ τοῦ ἀρραβῶνος τελετὴ καὶ αὐθωρεῖ ἡ τοῦ γάμου. Κατὰ δὲ τὸν εἰρημὸν *Ἡσαῖα χόρευε* κτλ. οἱ παριστάμενοι ῥαντίζουσι τοὺς νεονύμφους διὰ ζαχαρικῶν, κερματίων ἀργυρίου, σίτου (σύμβολον ἀλβιότητος), βαμβάκοσπόρου (σύμβολον ὑγείας κτλ.) Τελεσθείσης πλέον τῆς στέψεως ἐξέρχονται οἱ ἱερεῖς ἐν στολῇ καὶ μεθ' ὄλων φέρουσιν ἐν ᾧδαῖς τοὺς νεονύμφους κατ' οἶκον. Καθ' ὁδὸν ἡ συνοδεία ῥαντίζεται ἐκ τῶν παραθύ-

ρων δι' ἀρωματικῶν ὑδάτων καὶ ἐπεύχονται εἰς τοὺς νεονύμφους (ζῆστε καὶ γεράστε στερεωμένοι). Ἐπανελθόντος εἰς τὴν οἰκίαν ἀφοῦ πρὸ ὀλίγου ἀναπαυθῶσι καὶ λάβωσιν αἱ μὲν γυναῖκες ἀναψυκτικόν τι ποτόν, οἱ δ' ἄνδρες τὴν ἀπαραίτητον ὀρεκτικὴν μαστίχην πρὸς ἔξαρσιν τῆς εὐθυμίας, παρακάθηνται εἰς τράπεζαν πλήρη διαφόρων ἐδεσμάτων τὰ μὲν ἀνδρόγυνα ἐντὸς τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου, οἱ δὲ νέοι (λεύτερ') ἐντὸς ἄλλου δωματίου καὶ εὐωχοῦνται δαψιλῶς. Ἀφοῦ δὲ κορεσθῶσι καὶ τινες ἐκβακηθῶσι ἄρχεται ὁ συρτός λεγόμενος χορός, ἐνῶ παρὰ τινος τῶν ἀποτελούντων τὴν ὀρχήστραν μουσικῶν ἀρκούντως ἐγκωμιασθῶσι τὰ φυσικὰ τε καὶ ἐπίκτητα πλεονεκτήματα τῆς νύμφης, τοῦ γαμβροῦ, τῶν συμπεθέρων καὶ τῆς κουμπάρας (παρανύμφου). Πρῶτοι χορεύουσι οἱ νεόνυμφοι καὶ ἔπειτα οἱ ἄλλοι. Κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ νύμφη δις ἢ τρίς κερᾶ τοὺς τε ἐγγάμους καὶ τοὺς ἐλευθέρους λαμβάνουσα παρ' αὐτῶν διαφόρους εὐχάς. Τὴν δὲ πρῶταν ἅπαντες οἱ κεκλημένοι ἀναχωροῦσιν ἡγουμένης τῆς μουσικῆς μεταβαίνοντες οἱ μὲν ἐγγάμοι εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν, οἱ δὲ ἐλεύθεροι μετὰ τῆς μουσικῆς μεταβάλλουσιν εἰς τινὰ γνωστὴν οἰκίαν, ἀφοῦ κάμωσιν ὀλίγας πατινάδας, διασκεδάσουσι μέχρις ἐσπέρας τῆς Δευτέρας.

Ἡ δὲ ἐσπέρα ταύτης τῆς ἡμέρας καλεῖται (τὰ σινὰ τὸ βράδ'), διότι ἕκαστον ἀνδρόγγυνον παρασκευάσαν διαφορὰ φαγητὰ ἴδια διαπάνη μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γάμου καὶ τρώγει ἐξ αὐτῶν. Τοὺς δὲ ἐλευθέρους ἐστιᾷ ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἢ μὴτηρ τῆς νύμφης καὶ ἡ κουμπάρα διέρχονται δὲ καὶ ταύτην τὴν νύκτα ἐν τυμπάνοις καὶ χοροῖς καὶ ἀμεταπτῶτῳ εὐθυμίας, ὅτε πλέον λήγοντος καὶ τοῦ γάμου ἀπέργεται ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, πλὴν τῶν νέων οἱ τινες ἐν συνοδείᾳ τῆς μουσικῆς «κ' βγάζνα» τὸ γαμπρό, ὀδηγοῦντες αὐτὸν πρῶτον εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, ὅστις ὑποδέχεται αὐτὸν μετ' ἐνδείξεων χαρᾶς καὶ ἐστιᾷ μεγαλοπρεπῶς καὶ εἶτα εἰς ἐπίσκεψιν τῆς κουμπάρας τὰ αὐτὰ καὶ ἐκείνης ποιούσης, καὶ οὕτω λήγει ὁ γάμος.

Ἰστέον δέ, ὅτι σήμερον πάντα ταῦτα τὰ ἀρχαῖκα καὶ ἀφελῆ ἔθιμα κατηργήθησαν καὶ οἱ γάμοι τελοῦνται ἑξαπίνης, ἄνευ δηλ. τῶν ἐθιζομένων διατυπώσεων ἐν μιᾷ μόνῃ νυκτὶ καὶ ἐν στενοτάτῳ κύκλῳ ὡς νῦν λέγομεν σπάνιοι εἰσὶν οἱ τηροῦντες τὰ πάτρια.

δ' Τὰ γενν(η)τούργια.

Ἡ Μαδυτία ἅμα νοήση ἐγγίζοντα τὸν καιρὸν τοῦ τοκετοῦ (νὰ ξελευτερωθῆ), λαμβάνει διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον τὰ ἐφόδια τῆς ἐπουρανοῦ ζωῆς αὐτοπροαιρέτως. Ὅτε δὲ ἄρχονται αἱ τοῦ τοκετοῦ ὠδίνες, προσκαλεῖται ἡ μήτηρ αὐτῆς καὶ ἡ μαῖα ἵνα ὑποβοηθήσωσιν αὐτῇ καὶ ἐμψυχώσωσιν, μετὰ δὲ τὸν τοκετὸν καὶ τὴν πρώτην λοῦσιν τοῦ βρέφους ὁ πατὴρ κρεμᾷ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς λεχοῦς χρυσοῦν τι νόμισμα ὡς φυλακτὸν καὶ ρίπτει ἐντὸς τῆς

λεκάνης ἐν ἣ λούεται τὸ βρέφος ἀργυροῦν τι νόμισμα δῶρον τῆς μαίας. Τὸ αὐτὸ ποιοῦσι καὶ πάντες οἱ παριστάμενοι, οἵτινες ἐγκαρδίως συγκαίροντες τῇ λεχοῖ πτύουσι αὐτὴν χαριέντως, ὅπως μὴ βασκανθῇ. Ἀπαγορεύεται δὲ ἡ εἴσοδος εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς τεκούσης εἰς τὰς ἐχούσας τὰ ἔμμηνα αὐτῶν ἢ εἰς τὰς πασχούσας ἐκ χρονίας αἵματος ῥύσεως, ὡς καὶ ἡ ἔξοδος, ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ ἱερεὺς καὶ δώσῃ τὴν εὐχήν. Εἶτα στρώννεται τράπεζα, καλουμένη «τῆς Παναγιάς τὸ τραπέζι», ὅπως γευθῶσιν αἱ ἀγωνισθεῖσαι κατὰ τὸν τοκετὸν καὶ δι' οἴνου δίδονται εὐχαὶ τῇ λεχοῖ καὶ τῷ νεογεννήτῳ. Τὴν τρίτην νύκτα ὁ πατήρ τοῦ νεογεννήτου δίδει συμπόσιον εἰς τὰς νεάνιδας τῆς γειτονίας ὡς καὶ εἰς τὰς συγγενεῖς αὐτοῦ τε καὶ τῆς νεαρᾶς συζύγου του, ἐν ᾧ ὄρχοῦνται ὑπὸ τοὺς ἦχους μουσικῆς πολλῶν ἀχοι πρωίας. Ἀπαγορεύεται δὲ ἡ παρουσία νέων κατὰ τὴν ἐσπερίδα ταύτην, ἣτις καλεῖται κνιάσματα.

Τρεῖς δὲ κατὰ συνέθειαν ἐσπέρας ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ μεταβαίῃ οἴκαδε πρὸς τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου διὰ νὰ μὴ τσαλαπατηθῶσι καὶ ἡ λεχὼ καὶ τὸ νεογέννητον. Ἐὰν δὲ τύχῃ κωλυθεῖς νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τὴν τεταγμένην ὥραν τίθεται πρὸ αὐτοῦ πύραυρον πλήρες ἀνημμένων ἀνθρώπων, ὅπερ ἐκεῖνος μειδιῶν διασκελίζει, ὅπως φύγῃσι τὰ κακοποιὰ πνεύματα (ἢ Γ(ι)λλού, αἱ Λάμψες) ἅτινα ἠκολούθησαν αὐτόν. Τὴν δὲ πέμπτην ἐσπέραν μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς μαίας λούσιν τοῦ βρέφους καὶ ἀμφίεσιν αὐτοῦ διὰ πολυτελῶν ἐνδυμάτων παρακάθηνται ἅπαντες εἰς τράπεζαν πλουσίαν, ὀνομαζομένην «τ' Μοίρας τὸ τραπέζι», διότι πιστεύουσιν ὅτι ἐκεῖνην τὴν ἐσπέραν θὰ ἔλθῃ ἡ μοῖρα του «νὰ τ' γράψ(η)».

Ἐξευμενίζουσι δὲ αὐτὴν διὰ τῆς πλουσίας τραπέζης.

Τεσσαράκοντα δὲ ἡμέρας μετὰ τὸν τοκετὸν φέρει τὸ βρέφος ἢ μήτηρ εἰς τὸν ναὸν καὶ λαμβάνουσα σαραντισμὸν ἀφιεροῖ τρόπον τινὰ τὸ νεογέννητον εἰς τὴν θεῖαν προστασίαν ἀφήνουσα ἐν τῷ ναῷ καὶ τὸ ἐκκοπὲν μέρος τοῦ ὀμφαλοῦ. Τινὲς δὲ μητέρες μέρος τούτου τοῦ ὀμφαλοῦ ὀρίπτουσι καὶ ἐντὸς τῆς σχολῆς, ἵνα τὸ βρέφος ἀγαπᾷ τὰ γράμματα.

Ὀλίγαι δὲ ἡμέραι παρέρχονται μετὰ τὸν τοκετὸν καὶ ὁ μέλλον ἀνάδοχος πέμπει δι' ἰδίας γυναικὸς χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν νόμισμα ἢ σταυρίδιον εἰς τὴν μητέρα τοῦ νεογεννήτου, ἣτις θέτει αὐτὸ ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ παιδὸς (ψχοῦλ). Αἱ βαπτίσεις γίνονται μὲ πομπὴν συνήθως ἐν τῷ ναῷ, σπανίως ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Ἄμα ὁ ἀνάδοχος φέρῃ τὸ βρέφος ἐνώπιον τῆς ὡραίας πύλης, ἵνα μεταδῶ αὐτῷ ὁ ἱερεὺς τῶν ἀχράντων μυστηρίων, εἰς τῶν προσκεκλημένων συνήθως τῷ ἀναδόχῳ, λαμβάνει αὐτὸν ἐκ τῆς ὀσφύος καὶ λέγει εἰς αὐτὸν «τάξε τάξε καὶ ἔτο' νὰ σ' ἀφήσω». Οὗτος δὲ τάξει ἢ ἐν ἀρνίον ἢ ἐν συμπόσιον καὶ οὕτω ἀπαλλάττεται. Ἡ ἄρσις δὲ αὕτη τοῦ ἀναδόχου καλεῖται ἀξιώνω.

Ἐξερχομένης δὲ τῆς πομπῆς τοῦ ναοῦ οἱ ψάλται ἄδουσι καθ' ὁδὸν ἢ

τὸ «ἄξιόν ἐστιν» ἢ τὸ εἰς τὸ «ὄρος τοῖς μαθηταῖς» ἢ τὸ τροπάριον τῆς Ζ΄ φῶδης τοῦ Πάσχα «Πάτερ, λόγε» κτλ. Ἄμα δὲ ἡ συνοδεία εἰσέληθ' εἰς τὴν οἰκίαν, ἢ μήτηρ ποιοῦσα τρεῖς γονυκλισίας ἐνώπιον τοῦ ἀναδόχου καὶ ἀσπαζομένη τὴν χεῖρά του λαμβάνει παρ' αὐτοῦ τὸ νεοφώτιστον ἀναρτῶσα τὰς ἀνημένας λαμπάδας ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ. Ἐἶτα ὁ ἀνάδοχος διανέμει τοῖς παροῦσι ἀργυρᾶ κεράτια μαρτυριᾶ(ι)κα καλούμενα εἰς μαρτύριον τῆς ἐκχριστιανίσεως τοῦ νεογεννήτου.

Ὁ ἀνάδοχος δωρεῖται δλόκληρον λευκὴν ἐνδυμασίαν τῷ πνευματικῷ αὐτοῦ τέκνῳ, ὡς καὶ ὕφασμά τι μετᾶξινον τῇ μητρὶ αὐτοῦ *κουμπαριά(ι)κο* λεγόμενον.

ε' Αἱ κηδεῖαι.

Ἄμα τις μεταστῆ τῶν τῆδε, ἢ ἀλλάκτρια, συνήθως γραῖα ἢ γέρον, σάβανῳ αὐτὸν καὶ ἢ κεφαλὴ τοῦ ἔτι ψυχροραγοῦντος στρέφεται πρὸς δυσμὰς καὶ ἄμα παραδῶ τὸ πνεῦμα διασταυροῦνται αἱ χεῖρές του ἔτι οὔσαι θερμαὶ καὶ συγκλείονται οἱ ὀφθαλμοὶ του (πιάνονται τὰ μάτια τ'). Ἐἶτα ἐνδύουσιν αὐτὸν νέαν στολὴν καὶ τὴν ἐπιθανάτιον διδῶσι πτωχοῖς. Τὸ στόμα συγκλείεται διὰ σταυροῦ ἐκ κηροῦ (σταυρὸς τ' τὰ χεῖλια τ'). Θέτουσιν ἐντὸς μεγάλων κηροπηγῶν δύο ὑπερμεγέθεις λαμπάδας, μίαν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ καὶ ἄλλην κάτωθεν τῶν ποδῶν, αἵτινες μέχρι τῆς ἐκφορᾶς καίουσι καὶ τοῦ λιβάνου ἢ ὁσμῆ πληροῖ τὸν ἄερα, ἐνῶ οἱ θρῆνοι καὶ οἱ κοπετοὶ τῶν οἰκειῶν καὶ φίλων καὶ ἢ πένθιμος κρούσει τοῦ κώδωνος τῆς ἐκκλησίας ἀγγέλουσι τῇ πόλει τὸν θάνατον Χριστιανοῦ. Πλήθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν φερούσῳ ἄνθη καὶ λαμπάδας ἔρχονται πενθίμως ἐνδεδυμένοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νεκροῦ. Εἰσελθόντες δὲ χαιρετίζουσι τοὺς παρισταμένους διὰ τὸ «ζωγὴ σὲ λόγ' σας» καὶ κάθηται ἐν τῇ αἰθούσῃ ἔνθα κεῖται ὁ νεκρός. Πολλοὶ δὲ μετὰ δακρύων λέγουσιν εἰς τὸν νεκρὸν νὰ φέρῃ χαιρετίσματα εἰς τοὺς ἕξ αὐτῶν μεταστάντας καὶ ἐκ μέρους των νὰ φιλήσῃ αὐτοὺς θερμότατα, ὡς ἐνθύμιον δὲ ἀσπάζονται αὐτὸν τὸν ἴδιον. Μακάριον δὲ θεωροῦσι τὸν ἀφ' ἐσπέρας ἀποθανόντα (ἔκαμ'ε παραμονή) ὡς ποιήσαντα παραμονὴν τῆς κηδεῖας. Νύκτωρ δὲ σκεπάζουσι αὐτὸν διὰ καθαρᾶς συνδόνης κατὰ τὸ τοῦ τροπαρίου. «Σινδὼνη καθαρᾶ κτλ.» καὶ γραῖαι φυλάττουσιν αὐτόν. Ἐὰν δὲ ὁ μεταστάς ἢ πλούσιος, ὁ ἱερεὺς καλούμενος ἀναγινώσκει ἐπ' αὐτοῦ ἅπαντα τὸν ψαλτῆρα, αἱ δὲ παρακαθήμεναι ἰσοροῦσι τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἀρχόμεναι ἀπὸ τῶν παιδικῶν του χρόνων. Προσέχουσι δὲ ἵνα μὴ διέλθῃ πλησίον τοῦ νεκροῦ κύων ἢ γαλῆ ἢ μῦς, διότι πάντως θὰ «βρικουλιακιάσ(η).»

Τῇ ἐπαύριον οἱ οἰκετοὶ περίλυποι ἐτοιμάζουσι τὰ τῆς κηδεῖας, οἱ ξυλλουργοὶ κατασκευάζουσι τὸ φέρετρον (κίβουρ(ι), εἰς οὔτινος τὸ σκέπασμα κάμνουσι τρεῖς σταυρούς. Ἐγγισίης τῆς τεταγμένης ὥρας τῆς ἐκφορᾶς ἅπαντες συναθροίζονται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μεταστάντος, τινὲς δὲ ἐπὶ τούτῳ

τεταγμένοι διανέμουσι λαμπάδας εἰς τοὺς προσερχομένους προσδένοντες εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα τεμάχιον μέλανος ὑφάσματος, ἢ ἐκφορὰ πομπικῶς τελεῖται προηγουμένων τῶν σημάτων τῆς θρησκείας μεθ' ἱερῶν καὶ ψαλτῶν. Μετὰ δὲ τὰς νενομισμένας εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ εἰς τὸν τάφον, γενομένην ὑπὸ τοὺς σπαρακτικωτέρους θρήνους τῶν οἰκείων, ὁ ἱερεὺς θέτει κεραμίδιον ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ τεθνεῶτος καὶ ρίψας κατὰ γῆς ἔλαιον ἐκ τῆς κανδήλας τοῦ ἁγίου καὶ σπάσας οἶνον ποιεῖ πηλόν, δι' οὗ σταυροειδῶς χρίει τὸ μέτωπον τοῦ νεκροῦ ἐπιλέγων συνάμα «γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει». Εἶτα διατάττει τοὺς νεκροθάπτας νὰ λύσωσι τοὺς δεδεμένους πόδας καὶ χεῖρας καὶ νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ὄλον καθήκον. Οἱ φίλτεροι ρίπτουσι καὶ αὐτοὶ δρᾶκα χρώματος ἀνακράζοντες τὸ «Θεὸς σ(υ)χοῦρέσ' τογν», ἢ τὸ «αἰωνία ἡ μνήμη σου». Ἐκεῖ δὲ ἐν τῷ τάφῳ διανέμεται ἄρτος τυρὸς ἢ ἔλαια καὶ οἶνος εἰς τοὺς παρισταμένους, οἵτινες γεύομενοι συνάμα μακαρίζουσι (σ(υ)χωροῦνα). Ἄλλοτε ἐπαναστρέφοντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ μεταστάντος παρακάθηνται εἰς τὸ «ἐπιθανάτιον δεῖπνον» συνφά τῇ τῶν ἀρχαίων συνηθείᾳ. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις συνέβαινον παρεκτροπαί τινες ὁ ἀοιδιμος ἐπίσκοπος Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου κύρ Γρηγόριος Πούμπουρας ὁ Ἄνδριος ἀπηγόρευσε τὰ τοιαῦτα ἐπιθανάτια δεῖπνα, ὁρίσας νὰ διανέμεται μόνον ἐπὶ τοῦ τάφου τυρὸς καὶ ἄρτος.

ζ' Ἔθιμα ἑορτῶν καὶ δεισιδαιμονίες

1) **Ἡ τῶν κατοικιδίων ζώων περιποίησης.** Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῆς ἀρχιετηρίδος ἢ οἰκοδέσποινα ἀπαραίτητον αὐτῆς καθήκον ἡγεῖται, ἵνα ἰδίᾳ χειρὶ παραβάλλῃ ἄφθονον τροφήν εἰς τε τὰς ὄρνιθας καὶ πάντα τὰ κατοικίδια ζῷα διότι πιστεύει ὅτι ὁ Ἅγιος Βασίλειος τὸ μεσονύκτιον ὄτ' ἐπισκεφθῆσεται τὴν οἰκίαν ἵνα φέρῃ τὸ **καλὸ ποδαρ(ι)κό**, θὰ ἐρωτήσῃ αὐτὰ ἂν τυγχάνωσι περιποιήσεως παρὰ τῶν κυρίων αὐτῶν, καὶ ἂν μὲν ἐκεῖνα καταφήσωσιν, ἢ εὐλογία τῇ οικογενεῖᾳ ἀπονέμεται καὶ οὕτω αὕτη ἐπὶ ἕν ἔτος, διέρχεται ἐν σχετικῇ εὐμαρείᾳ καὶ ἀμεταπτώτῳ ὑγείᾳ, ἂν δὲ ἀποφήσωσιν ἅπαν τὸνναντίον συμβαίνει, διὸ θρησκευτικῶς τηρεῖται τὸ ἔθιμον τοῦτο.

2) **Τὰ κοράσια** (μεταξοσκώληκες). Τὴν πρωΐαν τῆς ἀρχιετηρίδος ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου ἢ ἐν ἐλλείψει τούτου ἅμα τῇ ἐκ τῆς κλίνης τῆς ἐγέρσει ἢ οἰκοδέσποινα ἀνοίγουσα παράθυρον τῆς οἰκίας σκοπεῖ τὸν οὐρανὸν καί, ἂν μὲν οὗτος καλύπτεται ὑπὸ νεφῶν, ἢ ἐσοδεῖα τῆς μετᾶξῃς ἔσται ἄφθονος κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος, ἂν δὲ ἦ αἶθριος, τὸνναντίον λαμβάνει δὲ ἐντὸς μικροῦ δέματος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς ἐκείνης τὴν ἡμέραν τὸν μεταξόσπορον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἵνα οὗτος λειτουργηθῇ.

3) **Τὰ γλυκίσματα.** Τὴν παραμονὴν τῆς ἀρχιετηρίδος παρ' ἐκάστης οικογενείας ἀναλόγως τῶν πόρων αὐτῆς κατασκευάζονται διάφορα πλακούντια γλυκίσματα, ἅπερ διανέμονται τοῖς φίλοις, συγγενέσι καὶ πᾶσιν ἐν γένει τοῖς

ἐπισκεπτόμενοι τὴν οἰκογένειαν κατὰ τὴν ἀρχιετηρίδα. Ἐπίσης κατασκευάζονται καὶ οἱ βασ(ι)λόπητες. Ἀποσπερνή ἢ κοπτομένη ἀρ' ἐσπίρας, καὶ ἡ πουρνιά(ι) κ', ἢ κοπτομένη τὴν πρωΐαν. Ἀμφότερα δὲ τιθέμενα ἐπὶ τραπέζων τίθενται ἐνώπιον τῶν εἰκόνων ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ. Ἐπὶ δὲ τῶν τραπέζων τίθενται διάφορα γλυκίσματα, ἐλαίας θαλλός, σημεῖον ὑγείας καὶ ἀκμῆς, ὄρμος χρυσῶν νομισμάτων, ἀδάμαντες κτλ. σύμβολον εὐμαρείας πιστεύουσι δ' ὅτι ὁ Μέγας τῆς Καισαρείας ἐπίσκοπος ἐπισκεπτόμενος τὴν οἰκίαν θὰ καταδεχθῆ νὰ γευθῆ ἐξ αὐτῶν καὶ οὕτω εὐρίσκων τὰ πάντα ἐν ἀφθονίᾳ αὐτὸ ὁ κατοικτεῖρας τοὺς χριστιανούς τῆς ἐπαρχίας του ἐπὶ λιμῶ ἀπονεύμῃ τὴν εὐλογίαν του.

4) **Ἡ βρύσις.** Ὅταν οἱ παῖδες μεταβαίνουνσι τὴν πρωΐαν εἰς τὴν λειτουργίαν παραγγέλονται παρὰ τῶν γονέων αὐτῶν, ἵνα, ἐὰν καθ' ὁδὸν συναντήσωσι βρύσιν, ἀνοίξωσι τὸν κρουνὸν αὐτῆς καὶ εἰπόντες «κατὰ πῶς τρέχ' ἡ τσεμὲς ἔτσ' νὰ τρέχ' καὶ τὸ κισμέτ' μ'» ἀφίνωσιν αὐτὰν νὰ ῥέῃ καὶ φεύγωσιν χωρὶς νὰ στραφῶσιν εἰς τὰ ὀπίσω.

5) **Ἡ ἄμμος καὶ τὸ ρόδιον.** Ἐκαστος οἰκογενεϊάρχης ἐξελθὼν τῆς ἐκκλησίας μεταβαίνει κατ' εὐθείαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ λαβὼν δρᾶκα λεπτῆς ἄμμου ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ εἰσελθὼν διασκορπίζει τὴν ἄμμον εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς οἰκίας ἐπιλεγὼν ὅστανεὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀποτείνόμενος. «Γεῖα χαρά! Ἅγιος Βασί(η)ς». Ἐἶτα ἐντὸς τῆς μεγάλης αἰθούσης θραύων ῥόδιον, ὅπερ εἶχεν ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ ὡς σημεῖον ἀφθονίας εἰσέρχεται εἰς τὸ εἰκονοστάσιον καὶ προσευχόμενος εἶτα καλημερίζει τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ εὐχεται αὐτοὺς πάντα τὰ ἐφετά. Οὗτοί δὲ ἀσπάζονται τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ λαμβάνουσι παρ' αὐτοῦ χρηματικὸν τι δῶρον. Οὐδενὶ δ' ἐπιτρέπεται ἢ εἰς τὴν οἰκίαν εἰσοδᾶς πρὶν ὁ οἰκοδεσπότης πράξῃ τὸ ὡς ἄνω εἴρηται *ποδαρ(ι)κό*). Ἀλληλοασπάζονται δὲ καὶ πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας εὐχόμενοι πᾶν καταθύμιον καὶ δίδοντες καὶ λαμβάνοντες δῶρα.

6) **Ἡ τράπεζα.** Γούτων γενομένων, ἀμέσως παρατίθεται τράπεζα πλήρης γλυκισμάτων καὶ ποτῶν ὡς καὶ ὑδροπέπων. Ὁ δὲ οἰκοδεσπότης ἢ ὁ προεξάρχων τῆς οἰκογενείας ποιήσας τρεῖς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, λαμβάνει μίχαιραν καὶ κόπτων τὴν πουρνιά(ι)κη(ν) βασ(ι)λόπητα διανέμει τοῖς παρακαθημένοις τὰ τεμάχια αὐτῆς κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν. Πρῶτον τεμάχιον (γωνίδ'), εἶναι τὸ τοῦ Οὐρανοφάντορος, τὸ δεύτερον τῶν κτημάτων καὶ τῆς οἰκίας, τὸ τρίτον τῶν κεκοιμημένων ψυχῶν (ψ(υ)χῶ), τὸ τέταρτον τοῦ οἰκοδεσπότητος, τὸ πέμπτον τοῦ ξενιζομένου, ἂν τύχῃ τοιοῦτος, τῆς οἰκοδεσποίνης τὸ ἕκτον καὶ οὕτω κ.θ.ξ. ἐκάστου τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἀναλόγως τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Ἐντὸς δὲ τῶν τεμαχίων ζητεῖται (ἢ παρᾶς) νόμισμα συνήθως, ὑπέρπυρον (Κωσταντινάτο) Βυζαντινὸν ἐπιμελῶς φυλαττόμενον καὶ ἐν μεγίστῃ μόνον στενοχωρίᾳ τῆς οἰκογενείας ἐνεχυριζόμενον. Εἰς οὗτινος δὲ τὸ τεμάχιον εὐρεθῆ, θεωρεῖται δι' αὐτὸν ὡς ἄριστος οἰωνός, κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο π. χ. ἢ λυγερῇ

θά ἀπολαύση τὸν ἐκλεκτὸν τῆς καρδίας της, τοῦ γεωργοῦ οἱ ἄγροί θά εὐτυχήσωσι καὶ οὕτω κ.θ.ξ., ἐκάστου κατὰ τὸ συμφέρον αὐτοῦ ἐξηγουῦντος τὸν οἰωνόν. Μεθ' ὃ ἐπιδίδονται εἰς ἐπισκέψεις ἀντιδεχομένων τῶν μενόντων μελῶν τῆς οἰκογενείας τοιαύτας. Διὰ τοὺς ἐπισκέπτας δὲ ὑπάρχει τράπεζα πλήρης ἐδεσμάτων καὶ γλυκισμάτων, αἱ δὲ εἰς τὸν υἱὸν τῆς Σεμέλης σπονδαὶ εἰσὶν ἄφθονοι, τὸ δὲ ἐσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης δύσκολον εἶναι εἰς τὸν ξένον ν' ἀπαντήσῃ νήφοντας.

7) **Τὰ κάλαντα.** Ὅμως παιδίων φερόντων ἐν χερσὶ καλὰθους μεταβαίνουνσι εἰς τὰς οἰκίας τῆς ἐνορίας ἄδοντες τὸ «τραγοῦδ(ι) τ' ἁγίου Βασί(ι)λείου» καὶ λαμβάνοντες ξηροὺς καρπούς, γλυκίσματα, καὶ μικρὰ κερμάτια, ἅφ' οὗ πρῶτον καλῶς ἐγκωμιάσωσι τὰ κάλλη τῆς λυγεροῆς.

8) **Οἱ Καλικάντζαροι.** Τὴν ἐσπέραν τῆς πρὸ τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων ἡμέρας τὰ τερατόμορφα καὶ παιδοκτόνα ταῦτα μορμολύκεια συναισθανόμενα τὴν ἐν Ἰορδάνῃ παρουσίαν τοῦ Θεάνθρώπου, ἐν ᾧ τὰς κάραις τῶν ἀνθρώπων συνέθλασε, λέγουσι πρὸς ἀλληλα τὰ ἐξῆς ἐν εἴδει ἐπιδου: «φεύγετε νὰ φεύγωμε κ' ἔφτασ' ἢ τερολοπαπᾶς μὲ τῆ(ν) πατερίτσα του καὶ μὲ τὰ βριτούρα του,» διότι παραδίδεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε νηπιάζων περὶ τοῦ δωδεκαήμερου καθ' ὃ ὑπάρχει ἡ παρουσία τῶν ἐνοχλητικῶν τούτων καλ(ι)καντζάρων «δώδεκα μῆνες πῶς φυλάγω γώ, δώδεκα μέρες φ(υ)λαχθῆτε σεις», δι' ὃ λίαν τολμηροὶ θεωροῦνται οἱ κωμασταὶ τῶν νυκτῶν, οἱ ὁδοιπόροι κτλ.

Τὰ δὲ ὄχληρά ταῦτα ὄντα, ἅμα φασ(ι)στοῦνα τὰ νερά, φεύγουσι δρομαῖα μὴ ἀνεχόμενα τὴν παρουσίαν τοῦ σταυροῦ καὶ μεταβαίνουνσι εἰς τὰ ὄρη, στὰ β(ου)νά, ἢ εἰς τ' ἄκαρπα τὰ δέντρα, ὅπως τὸ ἐπόμενον δωδεκαήμερον ἀκαμαῖα ἐπιληφθῶσι τοῦ καταχθονίου αὐτῶν ἔργου καὶ σύρωσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἢ σωματικῶς βλάβῃσι τοὺς ἄφρονας ἀτρομήτους.

9) **Ἡ στάκτη.** Μετὰ τὴν τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ ἀπόλυσιν, ἡ οἰκοδέσποινα ἢ ἡ ὑπερέτρια, κατ' ἐντολὴν ἐκείνης, πέριξ τῶν θεμελίων τῆς οἰκίας ῥίπτει στάκτην ἐπιμελῶς τηρηθεῖσαν ἐν τῇ ἐστία καθ' ἅπαν τὸ δωδεκαήμερον. Πιστεύουσι δὲ ὅτι διὰ τούτου κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος οὐδαμῶς θά ἐνοχλῶνται ἀπὸ τὰ ζυφία τῆς νυκτός, διότι ἡ ἱερὰ ἐκείνη σποδὸς κατέστη ἐντομοκτόνος κατὰ τὸ διάστημα τοῦ δωδεκαήμερου.

10) **Ὁ Σταυρός.** Ἐξ ἐκκλησίαι ὑπάρχουσιν ἐν Μαδύτῳ. Ἐκάστη τούτων ἀνά ἐν ἔτος ἐναλλάξ ποιεῖται τὴν κατάδυσιν τοῦ σταυροῦ ἐν τῇ θαλάσῃ. πρέπει δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣς ἐστὶν ἡ σειρά, ἢ ἀκολουθία τῶν Θεοφανείων νὰ ψαλῆ ἀργῶς, ἵνα οἱ ἱερεῖς τῶν ἄλλων ἐνοριῶν φέροντες τὰς χρυσοῦφάντους αὐτῶν στολὰς συνοδεύσωσι μετὰ φανῶν, λαμπάδων καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν σημάτων, ψαλμῳδιῶν κτλ., τοὺς ἱερεῖς τῆς ἐνορίας μετὰ πλήθους λαοῦ ἐν πομπῇ εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς παρα-

λίας, κάκει τελέσωσιν ἐν τῇ βρύσει τὸν ἁγιασμόν εἰς φωτισμόν τῆς κτίσεως καὶ εἶθ' οὕτω μεταβάντες εἰς τὴν ἀποβάθραν ποιήσωσι τὴν τοῦ σταυροῦ κατάδυσιν ἐν τῇ θαλάττῃ. Ἰστέον δὲ ὅτι πληθὺς ἡμιγύμων τὸ πλεῖστον ναυτῶν πίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα εἴρωσι τὸν σταυρόν. Ὁ δὲ κατορθώσας ἵνα λάβῃ τοῦτον ἀνευφημεῖται καὶ πάσης περιποιήσεως τυγχάνει παρὰ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ. Περιφέρεται δὲ μετὰ ταῦτα ἐπ' ἀργυροῦ δίσκου ὁ σταυρὸς εἰς ἀσπασμόν καὶ ἀργυρολογία. Τὸ δὲ συναγόμενον ἀργύριον διανέμεται εἰς δύο ἴσας μερίδας, ὧν μίαν λαμβάνει ὁ εὐρὼν καὶ τὴν ἄλλην τὸ ταμεῖον τῶν σχολῶν.

11) Ἡ **πρώτη Φεβρουαρίου**. Τὴν ἡμέραν ταύτην τελεῖται ἁγιασμός καὶ ἀναγινώσκειται εὐχή τις τοῦ εὐχολογίου ἀποδιδομένη εἰς τὸν μάρτυρα Τρύφωνα, ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μὲν μαρτυρήσαντα καὶ ἐκ Λαμφάκου καταγόμενον, φύλακα δὲ τῶν ἀμπέλων καὶ προστάτην τῶν ἀγρῶν ὄντα (Πρίαπος), ἧς ἡ ἀρχὴ ἐστίν: «Ὅντιος μου ἐν Λαμφάκῳ καὶ τὰς χῆνας βόσκοντος» καὶ ἐν ἧ πάντα τὰ βλαβερὰ ζῴδια ἐπιτιμῶνται (γλωσοδένουσαι). Ἐκάστη δὲ οἰκογένεια φέρει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σκευὸς τι δι' οὗ ἀπαντλεῖ τὸν ἁγιασμόν, ὃν φέρει ἀμέσως καὶ χύνει εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ τοὺς ἀγρούς.

Σημειωτέον δέ, ὅτι κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν οἱ κηπουροὶ τελοῦσιν ἀρτοκλασίαν μετὰ κολλύβων (ἀδρεῖφοιτο). ἐν ᾧ οἱ γεωργοὶ τελοῦσιν τοιαύτην τῇ 18ῃ 10/βρίου τοῦ Ἁγίου Μοδέστου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων. Περὶ δὲ τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Φεβρουαρίου λέγουσι τὰ ἑξῆς: «Τρύφωνα ἐμαρτύρησε τὴν πρωτοφλεβαρίτσα τ(α)ς, δυὸ ἢ Θεουτόκου, τ(ὰ) 3 τρεῖς ἅγιος Συμνῖος (Συμεών),» οὗτινος τὴν ἡμέραν μετὰ μεγίστης εὐλαβείας φυλάττουσιν αἱ ἐγκυμονοῦσαι ποιοῦσαι λειτουργίαν καὶ ἀπὸ πάσης ἔστω καὶ τῆς ἐλαχίστης ἐργασίας ἀπεχόμεναι, ἵνα μὴ παροργίσωσι τὸν ἅγιον καὶ κάμη σημειωμένα τὰ παιδιά των (ἐξαμβλώσει). Περὶ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου λέγουσι τὰς ἑξῆς γνωμολογίας:

Φλεβάρης Φλεβαρίζ'
καὶ καλοκαιριᾶς μυρίζ',
μὰ σά(ν) τὰ γαδουρίσ',
ὡς τὸ γόνα τὸ καθίζ(ει) (τὸ χιόνι),
Φλεβάρ(η)ς, φλέβες ἀνοίγ'
καὶ φλέβες σφαλεῖ.

Καλεῖται δὲ ὁ Φεβρουάριος Κουτσοφλέβαρος, διότι ἐδάνεισε εἰς τὸν Μάρτιον δύο ἡμέρας καθ' ἃς ἐκεῖνος ποιήσας δορυμὴν ψῦχος ἐπάγωσε τῆς ἀτρομῆτου καὶ ἀσυνέτου γρᾶος τὰς αἴγας. Κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ μηνὸς τούτου τελεῖται τὸ ἔθιμον, καθ' ὃ καλουμένου τινὸς ὄνο-

μαστί και ἀποκρινόμενου εἰς τὴν κλῆσιν ἀκούεται μέγας πάταγος συντριβομένου ἀγγείου ὀπισθὲν του μὲ τὴν ἐξῆς ἀστείαν ἐμφρόν «πάρτ' τ(ου)ς ψύλλ' μας και τ(ου)ς κορροί μας».

12) **Αἱ ἀπόκρεω.** Τὴν πρὸ τῆς ἀπόκρεω Πέμπτην, καλουμένην συνήθως *τακνοπέφτην*, ἐκάστη οἰκογένεια πρέπει νὰ σφάξῃ πτηνόν τι κατοικίδιον τὸ ὁποῖον νὰ τακνώσῃ. Τὸ δὲ Σάββατον τελουμένου μνημοσύνου τῶν κεκοιμημένων ἐκάστη οἰκογένεια διανέμει κουλούρια εἰς ἀνάπανσιν τῆς ψυχῆς τῶν μεταστάντων μελῶν αὐτῆς, ἀφ' οὗ διὰ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκομισθέντων κολλύβων στείλῃ χαρίσματα εἰς τὰ προαναπαυσάμενα προσφιλή αὐτῆς πρόσωπα. Τὸ δὲ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου δύο, τρεῖς ἢ και περισσότεραι οἰκογένειαι συνερχόμεναι ἐπὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὰ φαγιά τ(ου)ς, δι' ἐράνου συνευχοῦνται και συνευθυμοῦσι (ἀποκρι(οῦ)νε) ὀλονύκτιοι διασκέδασιν τελοῦντες και διάφορα οἰκογενειακά παιγνίδια ἐκτελοῦντες (ἀποκριγιάτικα) και ὀρχοῦμενοι τὸν συρτὸν ὑπὸ τὰ κοτσάκια (ἐγκωμιαστικά τραγούδια) καλλιφώνου νεάνιδος. Τὴν δὲ ἑσπέραν τῆς τυρινῆς, ἐπειδὴ τῇ ἐπαύριον ἄρξεται τὸ τῆς τεσσαρακονθήμερου νηστείας μέγα πέλαιος, ἡ εἰθυμία διατελεῖ εἰς τὸ ζενιθ αὐτῆς και ἐκάστος πειράται, ὅσον τὸ δυνατόν, ἐν ὁμίλῳ εὐθύμων φίλων διέλθῃ τὴν ἑσπέραν αὐτοῦ, ἥτις-διέρχεται ἀπαραλλάκτως ὅπως και ἡ τῆς ἀπόκρεω, διαποικιλομένη μόνον διὰ τοῦ κ(ου)λήκ(ι), ἥτοι χαλβᾶ ἐκ σησαμίου πεπλατυσμένου ζυγίζοντος ἕως μίαν ὀκτᾶν και ὄντος ὀδοντωτοῦ. Τὸ κ(ου)λήκ(ι), ἡ χαλβαδόπηττα αὐτῆ, μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀναρτάται ἐκ τῆς ὀροφῆς τοῦ τῆς εὐτυχίας δωματίου και διὰ τινος ὠθήσεως, παρὰ τοῦ ἰσχυροτέρου μεταξὺ τῶν δαιτυμόνων, στρέφεται περὶ τὸ σχοινίον τῆς ἐξαρτήσεως, ὡς περὶ ἄξονα, μετὰ πολλοῦ τοῦ ἰοῖζου. Οἱ δὲ παριστάμενοι διὰ πλατέων φαρυγγῶν και ὀξειῶν ὀδοντοσειρῶν πειρῶνται, ἵνα δαγκάσωσι τοῦτο, ἀλλ' αὐτὸς διερχόμενος πλήττει τοὺς τολμηροὺς κατὰ τὰ χεῖλη και οὕτω ἀσβεστος γέλως ἐνόρνυται μετὰ τῶν συνδαιτυμόνων. Εἶτα τρώγουσιν φὰ βραστά δι' ὧν βουλώνουσι τὸ στόμα, δι' ἅπαντα τὰ ἀπηγορευμένα φαγητά κατὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν (θὰ ξεβουλωθῇ δὲ τὸ στόμα τὸ Πάσχα μὲ τὸ κόκκινο τ' ἄβγῶ). Κατὰ τὴν νύκτα ταύτην οἱ δεισιδαιμονέστεροι παρατηροῦσι τὴν σκιάν τῶν ἀνθρώπων και, ἂν μὲν ἴδωσι τινος σκιάν ἀκέφαλον, ἀφεύκτως ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος θ' ἀποθάνῃ τὸ ἔτος ἐκεῖνο και δὲν θὰ εἶνε ὑγιής, ἵνα και ἐς νέωτα μετὰ τῆς αὐτῆς συντροφίας συνδιασκεδάσῃ κατὰ τὰς ἀπόκρεω.

13) **Ἡ πάλη.** Κατὰ τὰς δύο Κυριακὰς τῶν ἀπόκρεω συνέρχονται ἅπαντες οἱ Μαδύτιοι εἰς θέσιν τινὰ Πόρον καλουμένην κειμένην ἐκτὸς τῆς πόλεως και κυκλομένην ἀμφιθεατρικῶς ὑπὸ τοῦ λόφου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου και ἄλλων δύο λοφίσκων, οὕσα προφανῶς τὸ ἀρχαῖον Θέατρον τῆς πόλεως ἢ τὸ Γυμναστήριον. Τὸ πλήθος διαμένει ἐν ἀγωνιώδει σιγῇ μόλις

δυνάμενον να κρατηθῆ ἐκ τῆς συγκινήσεως, μετὰ φρικώδους ἀγωνίας ἀναμένον τὴν τοῦ ἀγῶνος ἔκβασιν, ὅτε αἶροντος δάκτυλον τοῦ ἐτέρου τῶν παλαιστῶν, ζητεῖ, κραναγάζει φρενιτιωδῶς. Ἀμφότεροι εἶτα οἱ ἀγωνισθέντες περιφέρονται γυμνοί, ὡς ἐπάλαισαν, τὰς τάξεις τῶν θεατῶν παρ' ὧν ἀνταμείβονται κατὰ βούλησιν. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον μόνον Μαδύτιοι ἐλάμβανον μέρος, ἤδη δὲ λαμβάνουσι μέρος καὶ Ὀθωμανοὶ γεγυμνασμένοι παλαισταὶ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, ὡς καὶ στρατιῶται ἐκ τῶν φρουρίων τοῦ Ἑλλησπόντου.

14) **Ἡ πρώτη ἐβδομάς τῆς Τεσσαρακοστῆς.** Οἱ δαιτυμόνες τῶν ἀπόκρεων πολλὰ εὐξάμενοι ἀλλήλους περὶ ὕγιους διαβάσεως τοῦ μεγάλου τῆς νηστείας πελάγους καὶ αἰσίας ἀφίξεως εἰς τὴν ἀγίαν ἐβδομάδα τῶν ἀγίων παθῶν ἀποχωρίζονται περὶ τὸ λυκαυγῆς τῆς καθαρᾶς Δευτέρας ἐπιλέγοντες. «Ἀφήνου σῦκο καὶ σταφίδα νάρτω ναῦρω σημαγυρίδα», ὅπερ λέγει ἡ χειλιδῶν ἀποχωροῦσα τῶν ἡμετέρων κλημάτων, αἰνιττόμενοι ὅτι τὰ ἀποδημητικά ταῦτα ἀναχωροῦντα τὸν 7/βριον, ὅτε ἐνακμάζει ἡ σικῆ καὶ ἡ ἄμπελος, ἐπανέρχονται τὴν μεγάλην Τεσσαρακοστήν, ὅτε συχνὰ καλεῖ ὁ κώδων τῆς Ἐκκλησίας τοὺς πιστοὺς εἰς ἐξάσκησιν θρησκευτικῶν καθηκόντων. Κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέραν οἱ πάντες μένουσι ἄσιτοι, ἕως ὅτου ἀπολύσῃ τὸ ἀπόδειπνον καὶ λαβόντες παρὰ τοῦ ἱερέως ἀντίδωρον ἔλθωσι εἰς τὰ ἴδια καὶ γευθῶσι λιτότατα (νερόβραστα). Οἱ δὲ δεισιδαιμονέστεροι οὔτε ἄρτον ἄπτονται οὔτε ὕδωρ πίνουσι καθ' ὅλην τὴν Δευτέραν καὶ τὴν Τρίτην (γ(η)στεύ(ου)να τρίμερο). Τὴν δὲ Τετάρτην πρωὶ μετὰ τὴν τῆς προηγουμένης λειτουργίας ἀπόλυσιν μεταλαμβάνοντες ἀγιασμοῦ τῶν Θεοφανείων τρώγουσιν ὀλίγον καὶ λιτῶς. Τὸ δὲ Σάββατον τὸ πρωὶ τρώγουσιν τὰ ὀρεκτικώτατα θαλασσινά, καταλύοντες οἶνον καὶ ἑλάϊον. Αἱ δὲ μητέρες, ἵνα παρακινήσωσι τοὺς μικροὺς λαιμάργους ὅπως ἀσιτήσωσιν ἄχρι τῆς τοῦ ἀποδείπνου ἀπολύσεως, τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην ὑπόσχονται αὐτοῖς, ὅτι ἢ χρυσοῦν ὀδόντα θὰ κάμωσιν ἢ ἅμα ὑπάγωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, θὰ εὔρωσι τὴν περικκοφωτιά.

Τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας μετὰ τὴν τῆς θείας μυσταγωγίας ἀπόλυσιν ἐτελεῖτο εἰς παρελθούσας ἐποχάς, καθ' ἃ λέγουσιν οἱ ἐσχατόγηροι, ἢ τοῦ τριψιδίου ἀκολοθία τῶν ἀναθεματισμῶν τῶν αἰρετικῶν. Τὴν ἐνάτην Μαρτίου, ἡμέραν τῆς μνήμης τῶν ἐν Σεβαστείᾳ τῇ Λίμνῃ ἐπὶ Λικινίου μαρτυρησάντων 40 μαρτύρων, κατασκευάζουσι τηγατίτας (σαλαγίτας), οὓς κατὰ κόρον τρώγοντες ἐπιλέγουσι ὅτι οἱ ἑορταζόμενοι ἅγιοι παρήγγειλαν τοῖς πιστοῖς τὸ ἐξῆς: «σαράδα φᾶς, σαράδα πιῆς, σαράδα δῶς γιὰ τὴ(ν) ψυχῆ(σ')».

15) **Τὰ φά.** Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Λαζάρου οὔτε ἄσμα ψάλλεται.

οὔτε ἄλλο τι τελεῖται ἐκτὸς μόνον πλακουντίων τινων σταφιδοπῆκτων, ἅτινα ψηγόμενα ἐν κλιβάνῳ Λαζάρῳ ἀποκαλοῦνται.

16) **Ἑορτὴ Βαΐων.** Τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων οἱ παῖδες στρεφόμενοι κυκλικῶς ἄδουσι τὸ ἔξῃς: «μύλου μύλου τὸ βαγιός, πότι ν' ἄρτ' ἢ Λαβριά μι τὰ κόκκινα τ' αὐγά! καὶ μι τοῦ παχὺ τ' ἄρνι». Ἐξερχόμενοι δὲ τῆς ἐκκλησίας πλῆττουσι ἐλαφρῶς ἀλλήλοις διὰ τῶν κλάδων τῶν μύρων ἐπιλέγοντες καὶ τ' χρόν' νὰ μὴ σὶ πῖαν' ἢ μυγιά».

17) **Οἱ κληματαίδες καὶ οἱ κ(ου)βέλες.** Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τεσσαρακοστῆς οἱ ἀρειμανιώτεροι ἐκείστης ἐνορίας, ἐπὰν τύχωσιν καθ' ὁδὸν ἄμαξαν φορτηγὸν ἀπεξευγμένους ἔχουσαν τοὺς βόας αὐτοὶ ὑποδύτως ἀκολουθούμενοι καὶ παρ' ἄλλων καὶ πληθῆος παιδῶν τῆς ἐνορίας, ἀπέρχονται εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ φορτώνοντες αὐτὴν διὰ κληματίδων καὶ κορμῶν δένδρων ἐκκοπέντων κατὰ τὸν χειμῶνα, μεταφέρουσι ταῦτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐναποθέτουσι εἰς ἀσφαλὲς μέρος, διότι ἄλλης ἐνορίας ὁμάς ἔρχεται καὶ τὰ κλέπτει κρυφίως, καὶ τότε οἷα κατασχύνη εἰς τοὺς μετακομίσαντας ταῦτα. Τὸ πρῶτον περιφρονοῦνται ὡς ἀνίκανοι καὶ ἀνανδροὶ, ὀνειδίζονται, καιροφυλακτοῦσιν ὁμῶς καὶ ἐκεῖνοι εἰσερχόμενοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκεῖνη κλέπτουσιν ἢ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως ἢ ἄλλο τι σκεῦος χρήσιμον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καὶ ἐντεῦθεν συνάπτονται διαπληκτισμοὶ μεταξὺ τῶν δύο ἐνοριῶν, οἷτινες τὴν δευτέραν τοῦ Πάσχα παύουσι.

Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ κληματαίδες καὶ οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων θὰ χρησιμεύσωσι κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα, ὅπως ἀνάψωσι τὸν ἀρ(ι)-φανόν.

18) **Τὸ Ρουμάν.** Τὴν μεγάλην δευτέραν περιφέρεται εἰς τὰς οἰκίας τὸ ρουμάν(ι).

19) **Νιπτῆρ.** Τὴν μεγάλην Τετάρτην τὸ ἑσπέρας τελεῖται ἡ ἀκολουθία τοῦ νιπτῆρος. Ἄλλοτε καθὼς οἱ γεροντότεροι διηγοῦντο, ἐτελεῖτο καὶ ἡ νύψις τῶν ποδῶν τῶν ἱερέων ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ὁ νιπτῆρ οὗτος ἐθεωρεῖτο ἐξόχως ἰδιάζουσα τελετὴ, μία τῶν καθ' ἅπαν τὸ ἔτος ἐπισημοτέρων καὶ πανηγυρικωτέρων. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔθιμον, ἐν τῶν ὥραι-οτέρων ἀληθῶς ἐθίμων, τῶν δυστυχῶς ὀσημέραι ἐκλιπόντων καὶ ἀντικαθισταμένων ὑπ' ἄλλων ὀθνείων καὶ ξενοπρεπῶν, ἀπειλούντων καθ' ὄλοκληρίαν νὰ κατακλύσωσι τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν βίον, ἤδη ἐξέλιπε καὶ μόνον ἐν Ἱεροσολύμοις τελεῖται. Ὅσακις παρέστην εἰς τελετὴν τοιούτων ἐθίμων, ὁμολογῶ ὅτι ἄφατον ἡσθάνθην ἐνθουσιασμὸν καὶ ὑπερηφάνειαν βλέπων τηρούμενα παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ λείψανα τῆς ἀρχαίας λατρείας. Μετεβλήθησαν αἱ περιστάσεις, αἱ ἀρχαῖαι θεότητες ὑπεχώρησαν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, αἱ ἐποχαὶ παρῆλθον, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, αἱ ἕξεις, τὰ ἦθη διὰ τῶν αἰῶνων καὶ τῶν ποικίλων ἱστορικῶν

καὶ κοινωνικῶν μεταβολῶν καὶ περιπετειῶν τοῦ ἱστορικωτέρου τῶν λαῶν, τηροῦνται περίπου τὰ αὐτὰ ὑποστάντα βεβαίως τὴν φυσικὴν τοῦ χρόνου ἐπίδρασιν καὶ τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος τὴν ἐπιβλητικότητα, ἀλλ' αἰεὶ ποτε φέροντα ἀνεξίτηλόν πως τὸν ἐθνικὸν τύπον καὶ χαρακτῆρα.

20) **Τὰ κόκκινα ψά.** Τὴν μεγάλην Πέμπτην βάπτονται τὰ ψά κόκκινα καὶ θεωροῦνται τὰ καλλίτερα καὶ σεβαστώτερα. Βάπτονται εἰς πηλίνην χύτραν ἐντελῶς καινουργῆ, ἥτις μετὰ τὴν πεντηκοστήν θὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰς λοιπὰ τοῦ μαγειρείου ἀνάγκας.

21) **Τὰ δώδεκα εὐαγγέλια.** Τὸ ἑσπέρας τῆς μεγάλης Πέμπτης περὶ ὥραν πρώτην τῆς νυκτός, ἄρχεται ἡ ἀκολουθία τῶν ἁγίων καὶ κοσμοσωτηρίων παθῶν ἐν μέσῳ μεγίστης συρροῆς πιστῶν καὶ προτίθεται εἰς ἀσπασμὸν ὁ ἑσταυρωμένος ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἀπειροὶ γονυκλισίαι τελοῦνται παρὰ τῶν εὐλαβῶν καὶ ἐν ἀπλήτῳ φωταγωγίᾳ ἄδονται ἑμμελῶς οἱ λαμπροὶ ἐκεῖνοι ὕμνοι δι' ὧν ἐξυμνεῖται τὸ ἄκακον θῆμα τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχέον τὸ Πανάχραντον αὐτοῦ αἷμα. Ἡ κατάνυξις κορυφοῦται καὶ οἱ φανατικώτεροι μαίνονται κατὰ τῶν ταραλιπῶρων Ἰουδαίων παρὰ τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, παρακαλοῦντος ὑπὲρ τῶν βασανιστῶν αὐτοῦ τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα.

Παρὰ τὸν σταυρὸν ἀναρτῶνται διάφορα θέματα περιέχοντα ἐσωτερικὰ ἐνδύματα πρὸς καθαγιασμὸν χροῖν τῶν ὑπὸ παντοίων νοσημάτων κατεχομένων. Πολλοὶ δὲ πάσχοντες ἐκ χρονίων νόσων, πρὸ πάντων γυναῖκες, διανυκτερεύουσιν ἐν τῷ ναφ' ἀναγνώσκουσαι ἐν τινὶ βιβλίῳ, ἐν Βενετία τυπωθέντι, λόγους τινὰς ἐν ἀπλῇ φράσει εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ (τ' Χριστοῦ τὰ πάθη) ἢ ἄδουσαι ἐν χορῷ τὸ ἄσμα τοῦ ἑσταυρωμένου.

22) **Αἱ ὥραι τῆς μεγάλης Παρασκευῆς καὶ ὁ Ἐπιτάφιος.**

Περὶ ὥραν δευτέραν τῆς πρωΐας ἄρχεται ἡ ἀκολουθία τῶν μεγάλων καὶ Βασιλικῶν λεγομένων ὡρῶν ἐν μέσῳ μεγίστης συρροῆς πιστῶν καὶ ἀφάτου καταγύξεως, αἷς ἐπισυνάπτεται ὁ Ἑσπερινὸς τοῦ Μ. Σαββάτου, καθ' ὃσον προτίθεται εἰς ἀσπασμὸν ὁ ἐπιτάφιος μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν οἱ ναοὶ μένουσιν ἀνοικτοὶ καὶ αἱ κόραι τῆς πόλεως λευχημοῦσαι μετὰ ἀνθέων προσέρχονται ἐν συγκινήσει εἰς ἀσπασμὸν τοῦ νεκροῦ τῆς τῶν ἀπάντων ζωῆς, καὶ οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ χιθαιμαλῆς τραπέζης ἐγγράφουσιν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε τὰ ὀνόματα τῶν τε ζώντων καὶ τεθνεώτων, ἅπερ τῇ ἐπαύριον κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὄρθρου ἀναγνωσθήσονται εἰς ἐπήκοον ἀπαξάπαντος τοῦ ἐκκλησιασματος. Κατὰ τὴν Μ. Παρασκευὴν, οὐδαμῶς ἰστέιται τράπεζα ἐν τοῖς οἴκοις, ἀλλ' οἱ πάντες ἐπὶ ποδὸς ξηροφαγοῦσιν ἐν μεγίστῃ σκυθρωπότητι, διότι πᾶσα σὰρξ βροτεία σιγᾷ ἐνώπιον τοῦ σφαιγιασθέντος Δεσπό-

του τῆς κτίσεως. Τὸ δὲ ἐπὶ ποδὸς γεύσεσθαι ἴσως ἀναμνησκει τὸ τοῦ Δευτερονομίου περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα «οὕτω δὲ φάγεσθε αὐτὸ διεζωσμένοι τὴν ὀσφὴν ἡμῶν».

23) **Ἡ ἐπιτάφιος.** Τὴν μεσονύχτιον ὥραν τῆς Παρασκευῆς πρὸς τὸ Σάββατον, τελεῖται ἡ τοῦ ἐπιταφίου ἀκολουθία καὶ γίνεται ἡ περιφορὰ αὐτοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ εἰς τὰ νεκροταφεῖα. Ἴνα δὲ μὴ συμβαῖνῃ διαπληκτισμοὶ μεταξὺ τῶν ἀρειμανίων ἐκάστης ἐνορίας, εἶναι ὀρισμένα αἱ ὁδοὶ δι' ὧν ἐκάστη τούτων διέρχεται.

24) **Ἡ Πασχάλιος ἀμνός.** Ἐξερχόμενοι τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ ἐπιταφίου, ἀγοράζουσι τὸν πασχάλιον ἀμνὸν ἐκ τῶν ποιμνιοστασιῶν, ἅτινα αὐτοχεδίως παρασκευάζονται εἰς τὰς διαφόρους ὁδοὺς, ὅπου μεγάλη ζωηρότης καὶ κινήσεις ἐπικρατεῖ. Ἰστέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν τοῦ ἐπιταφίου περιφορὰν, ὁ Ἐσταυρωμένος βαστάζεται ὑπ' ἐκείνου, ὅστις ἐπλειοδότησεν ἐν τῷ παγκρατίῳ τῆς ἐκκλησίας, καὶ καλεῖται τότε Σίμων Κυρηναῖος.

25) **Ἡ ἀρ(ι)φανός** (ἄρι - φαίνω - μέγας φανός). Κατὰ τὴν τοῦ ἑσπερινοῦ ἀκολουθίαν, ἐν ἣ τελεῖται ἡ τοῦ Μ. Βασ. λειτουργία καὶ ψάλλεται τὸ «ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν», ἀνάπτεται ὁ ἀρφανός ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ ναοῦ, ἀπὸ τὰς κληματίδας καὶ τοὺς κορμούς δένδρων, οὓς οἱ ἀγιοπαῖδες τῆς ἐνορίας κατὰ τὴν μεγάλην Τεσσαρακοστὴν ἐκόμισαν, ἠχοῦσι χαρμωδῶς οἱ κώδωνες καὶ τὰ σημαντὰ ἐν ἀλαλαγμῷ. Ἀρχονται οἱ πυροβολισμοὶ καὶ ἐν ἀκαρεῖ ἡ ἡμέρα τεσσαρακοστὴ μεταβάλλεται εἰς ἀγριώτατον τάραχον, παροιμιώδη καταστάτη (ἔγινε ἀνάστα ὁ Θεός). Οἱ παῖδες ἐπὶ τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ παίζοντες τὰ κοπάνια, μικροὺς ξυλίνους κερωματισμένους κυλίνδρους ἐν μικροῖς ξυλαρίοις πεπαρημένους, ἄδουσι χαρμωδῶς τὸ ἕξῃς: «τοὺν Ἀδάμ, τοὺν Ἀδάμ, τοὺν Ἀδη - Ἀδη - Ἀδάμ» δηλ. ὁ Σωτὴρ καταβάς ἐν Ἀδη ἐλύτρωσε τὸν Ἀδάμ ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ὥσει ὥρα ἔκτη, σφάζονται οἱ ἀμνοὶ καὶ ἐν ἀκαρεῖ ὁ τόπος μεταβάλλεται εἰς ἐκτεταμένον σφαγεῖον. Τινὲς δὲ χροῦσι διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἀμνοῦ τὰς παραστάδας τῶν θυρῶν τῶν οἰκῶν κατὰ τὸ Γραφικόν: «καὶ λήψονται ἀπὸ τοῦ αἵματος καὶ θήσωσιν ἐπὶ τῶν δύο σταθμῶν καὶ ἐπὶ τὴν φλοιὰν ἐν τοῖς οἴκοις ἐν οἷς ἂν φεύγωσιν» καὶ πολλοὶ συντρίβουσι πεπαλαιωμένα πήλινα σκευῆ πρὸς ἐμπαιγμὸν τῶν διωκτῶν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ «ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτούς».

26) **Ἡ πρώτη Ἀνάστασις.** Συγκλειούσης τῆς ἡμέρας τοῦ Μ. Σαββάτου, ἡ κινήσις γίνεται ζωηροτέρα· αἱ κόραι τοῦ τόπου, αἵτινες μόνον δις τοῦ ἔτους ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ ἐκκλησιασθῶσι καὶ ἀκροασθῶσι τῆς θείας λειτουργίας, δηλ. τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῖων καὶ τὴν νύκτα τοῦ

Πάσχα, ἅμα δύνονται τῷ ἡλίῳ ἄρχονται σωρηδὸν μεταβαίνουσαι ἐν τοῖς ναοῖς πρὸς κατάληψιν θέσεως, ἐν τῷ γυναικῶνι, ἐνῶ οἱ γονεῖς καὶ ἀδελφοὶ κατακλίνονται, ὅπως ἀναπαυθῶσι πρὸ ὀλίγου, ἀλλὰ μάτην. Οἱ ἱερεῖς, ἐπειδὴ παρ' ἐκάστου οἰκογενειάρχου λαμβάνουσι χρηματικόν τι δῶρον (κανουνκὸ), φροντίζουσι, ἵνα μηδεὶς τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτῶν ἐγγεγραμμένων ἐνοριτῶν ἀπουσιάσῃ, διὸ καὶ διὰ τοὺς ρέγγοντας μακαρίως ἀποπέμπουσι τοὺς πρωτοστατοῦντας κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας ἀγνιόπαιδας τῆς ἐνορίας, οἵτινες ἐνώπιον τῆς οἰκίας τοῦ καθεύδοντος ἀμερίμῳς ἀλαλάζοντες καὶ σατανικῶς θορυβοῦντες καὶ ἐν ταυτῷ κρούοντες τὸ σιδηροῦν σήμαντρον μέχρι διαρρήξεως τοῦ ἀκουστικοῦ τυμπάνου τοῦ ὑπνώτοντος, πειθαναγκάζουσι αὐτόν, ἵνα μεταβῇ εἰς τὸν ναόν' οἷτω δὲ τῶν πάντων συγκληθέντων οὕτως ἀλλοκότως καὶ τοῦ βαλαντίου τοῦ ἱερέως πληρωθέντος, κατ' ἀσυνήθη ὅλως τρόπον, ἄρχεται ἐν τῷ ἀνθροπολίστῳ καὶ μυριοστολίστῳ ναῷ ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως ἀπὸ τοῦ κανόνος τοῦ Μ. Σαββάτου «κύματι θαλάσσης», οὗ πληρωθέντος σβέννυνται πάντα τὰ φῶτα καὶ ὁ ψάλτης μετὰ συντριβῆς καὶ εὐλαβείας ψάλλει τὸ ἐξῆς τροπάριον «Ἰδοὺ σκοτία καὶ πρῶι καὶ τί πρὸς τὸ μνημεῖον, Μαρία» κλπ. (Ἐωθ. 7) ἐν μέσῳ τῆς συγκρατουμένης ἀναπνοῆς τῶν πιστῶν. Ἦδη δὲ ὁ ἑωσφόρος φεγγοβολῶν ἀνέρχεται εἰς τὰ ὕψη ὡς μέγας μυσταγωγὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, φέρων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Ὁ ἱεροσργῶν ἱερεὺς κρατῶν δέσμη λαμπάδων, ἐξ Ἱεροσολύμων κομισθειῶν, ὧν αἱ θρυαλλίδες τὸ πρῶτον ἐκάησαν ἐκ τοῦ ἁγίου φωτὸς τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ ἐξερχόμενος τῆς Ὁραίας Πύλης, ἐν μέσῳ εὐσεβῶν παλμῶν ἀνακράζει ἐμμελῶς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο «Δεῦτε λάβετε φῶς». Ἦδη ὁ κόσμος ὠθῶν καὶ ὠθούμενος προσπαθεῖ, ἵνα τὴν λαμπάδα αὐτοῦ ἄψηται παρὰ τῆς τοῦ ἱερέως, καὶ διατηρεῖ καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν ἄσβεστον καὶ προσπαθεῖ, ἵνα ταύτην φέρῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὡς τὸν ἄριστον οἰωνόν.

27) Ὁρὰ καὶ ὀξυγάλα. Οἱ ἱερεῖς τὰ φῶς ἄπερ συνήζουσι τὴν Μεγάλην Δευτέραν διὰ τῆς περιφορᾶς τοῦ *Ρουμανιοῦ* ἐμβάψιντες εἰς ἐρυθρὰν βαφὴν τὴν Μεγάλην Πέμπτην, ἣτις εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, καλεῖται καὶ *κόκκιν' Πέφτι*, φέρουσι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα καὶ ἀναγνόντες ἐπ' αὐτῶν εὐχὴν τινα τοῦ εὐχολογίου, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κατηχητικοῦ τοῦ Χρυσοστόμου, παραδίδουσι τοῖς νεωκόροις, οἵτινες κόψαντες αὐτὰ εἰς τεμάχια διανέμουσι τῷ ἐκκλησιασμάτι, οὕτω δὲ διὰ τοῦ ὄου τοῦ ἡγιασμένου *ξεβουλώνεται τὸ στόμα*, ὅπερ δι' ὄου ἐβουλώθη τὴν νύκτα τῆς Τυρινῆς. Ἐπίσης μεταλαμβάνουσι καὶ ἡγιασμένου ὀξυγάλακτος σὺν τοῖς ὄοις, τὸ ὁποῖον ἐντὸς ἀγγείων ἔπηξαν οἱ ἔχοντες ποίμνια ἐνοριταὶ καὶ ἔφερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα διανεμηθῇ τοῖς πιστοῖς. Ἐξερχόμενοι δὲ τοῦ ναοῦ κατ' οἰκογενειακοὺς ὀμίλους καὶ κρατοῦντες ἄσβεστον

τὸ ἱερὸν πῦρ ἐν μεγίστῃ χαρᾷ καὶ φαιδρότητι προσαγορεύουσι ἀλλήλους διὰ τοῦ «Χριστὸς ἀνέστη» καὶ «ἀληθῶς ἀνέστη» καὶ εἰς «χρόνους πολλούς». Νομίζουσι δὲ τις, ὅτι πάντα τὰ δεινά, πᾶσαι αἱ βιοτικαὶ μέριμνα ἐξέλιπον ἀληθῶς. Τοιαύτη ἡ παραμυθία, ἦν ὡς βάλαμον ἐπιχέει ἡ ἐκκλησία εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν. Διερχόμενοι δὲ διὰ τῶν κλιβάνων, ἐν οἷς ὤπτηθησαν τὴν νύκτα οἱ πασχάλιοι ἄμνοι, αἰσθάνονται τὴν κνίσσαν αὐτῶν, «οὐρανὸν ἐπομένην καὶ ἐλισσομένην περὶ καπνῶ», διωκομένην δὲ ὑπὸ αὔρας νὰ κνίξῃ τοὺς λαιμαργοῦντας ὀσφραντῆρας τῶν διελθόντων τεσσαρακονθήμερον τὸ τῆς νηστείας πέλαγος. Εἰσελθόντες δὲ εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ τὸ χειροφίλημα καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν δώρων τῆς Πασχαλιᾶς παρακάθηνται εἰς τράπεζαν ἀφθονοῦσαν ἐδεσμάτων, ἐν οἷς τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ κλιβανίτης ἄμνος καὶ ἡ Χριστουκλόρα, ὅτε καὶ γίνεται ἀφθονος σποδὴ εἰς τὸν Βάκχον δι' ἠδέος ἀκηρασίου, θεῖου ποτοῦ. Εἶτα κατακλίνονται. Ἐγείρονται δὲ τὴν 2αν ὥραν τῆς ἡμέρας, καὶ ἀμφιεσόμενοι τὰς λαμπροτέρας αὐτῶν ἀμφιέσεις μεταβαίνουσι αὐθις εἰς τὸν ναὸν μετὰ τῶν λαμπάδων, ἵνα πανηγυρίσωσι τὴν *Δεύτερ'* Ἀνάστασ', μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ὁποίας αὐθις παρακάθηνται εἰς τράπεζαν μεθ' ἣν ἐξελεθόντες τῶν οἰκιῶν ἐπιδίδονται εἰς διαφόρους διαχύσεις.

28) Ἡ γιοβριός. Τὴν δευτέραν τοῦ Πάσχα οἱ ἀρειμανιώτεροι τῆς ἑνορίας, οἱ κοπιῶντες κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν πρὸς μεταφορὰν κληματίδων ἢ κορμῶν δένδρων, οἱ ὑπερασπιθέντες κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τὰ δίκαια τῆς ἑνορίας, ἐνδύουσι τινα ἐξ αὐτῶν διὰ ρακώδους περιβολῆς μελαινοῦντες ἐν ταῦτῳ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ λαμβάνοντες μεθ' ἑαυτῶν τὸ τῆς ἐκκλησίας σήμαντρον μεταβαίνουσι εἰς ἐκάστην οἰκίαν τῆς ἑνορίας, παρ' ἧς λαμβάνοντες εἰτελῆ τινα κερμάτια, ἄρτον, τυρόν, ψᾶ τὰ διανέμονται εἶτα ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ ναοῦ δίδοντες τὴν μερίδα τοῦ λέοντος τῷ ὑποκριθέντι τῶν Ἰουδαίων. Γίνεται δὲ τοῦτο πρὸς ἐμπαιγμὸν τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες οὐδαμῶς τολμῶσι νὰ φανοῦν ἐν τῇ ἀγορᾷ.

29) Σταυρός. Ὄταν ζυμωθῶσιν αἱ Χριστουκλόραι τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν κατασκευάζεται καὶ πλακοῦς τις ἐν σχήματι σταυροῦ ἔχων εἰς ἕκαστον ἄκρον τῶν κεράτων αὐτοῦ ἀνὰ ἓν ὄν. Ὁ πλακοῦς οὗτος καλεῖται σταυρός καὶ τρώγεται τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ (Ἀδιλὰβρου). Τὰ κελύφη τῶν ὄσων τοῦ σταυροῦ τούτου θεωροῦνται ἐντομοκτόνα.

30) Ἡ 1 Μαΐου. Ἡ πρώτη τοῦ χαριστέρου καὶ ποιητικωτέρου τῶν μηνῶν τοῦ ἔνιαυτοῦ ἐορτάζεται ὡς πανήγυρις τῶν ἀνθέων.

Οἱ πάντες ἐγειρόμενοι ὄρθρου βαθέος πορεύονται εἰς τοὺς κήπους καὶ πλησιοχώρους ἀγρούς, συλλέγουσι ἄνθη αὐτοφυῆ ἢ κηπεύσιμα, δι' ὧν πλέκοντες στεφάνους στεφανοῦσι τὰ ἀνώφλια τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν. Πίνουσι δὲ τὸν *μαγιάκου* καφέ μετὰ τὸν *μαγιάκου* τοῦ γάλα, ἀναπνέοντες τὴν εὐχάριστον πρωινήν δρόσον. Οἱ ἀπλούστεροι ἅμα τῇ ἐκ τῆς κλί-

νης ἐγέρσει των γέγονται νωποῦ σκόρδου πιστεύοντες, ὅτι καθὼς τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι ζωηρὸν καὶ αὐτοὺς «γαιροὺς σὰ τοῦ σκόρδου θὰ τς εἶρ' ἢ Μάης τ' χρόν».

31) Ἡ 24 Ἰουνίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐορταζομένου τοῦ γε-
νεθλίου τοῦ Προδρομοῦ, τοῦ πολιούχου ἁγίου τῆς Μαδύτου, τελεῖται πανήγυρις
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ σεμνυνομένη ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, ἐν ἣ ὑπάρχει καὶ ἀρχαιο-
τάτη εἰκὼν τῆς ἀποτομῆς αὐτοῦ. Εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην ἅπαντες οἱ πε-
ριοικοὶ συρρέουσι, καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀπέναντι Δαρδανεῖς, οἵτινες καὶ ἰδιαίτερον
εὐλάβειαν ἔχουσι πρὸς τὸν ἅγιον, οὕτινος ὁ ναὸς καθ' ἅπαν τὸ ἔτος εἶναι
κοινὸν ἱατρεῖον τῶν οἰφθήμερον νοσήματι κατεχομένων. Κατὰ τὴν πρωΐαν
τῆς ἡμέρας ταύτης οἱ πάντες μεταβαίνουσιν εἰς τὴν παραλίαν καὶ λαμ-
βάνοντες μεθ' ἑαυτῶν ἐκ τῆς θαλάσσης λίθον φέροντα ἐπ' αὐτοῦ φύκη
προσπεφυκῶτα, μεταφέρουσι εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν καὶ ἐναποθέτουσιν ἐν τῷ
εἰκονοστασίῳ ἄγνωστον διὰ τίνα σκοπὸν. Ἐπίσης καὶ ἀπὸ τῶν παρακειμέ-
νων σχοινίων ἐκρίζουσι πέντε σχοίνους καὶ ἐναποθέτοντες εἰς τὸ εἰκονοστά-
σιον φυλάττουσι διὰ τὸ δωδεκαήμερον, ἵνα, ἂν τοὺς «καβαλῆν' οἱ γαλγάτσοροι,
τὸν δέσωσι μετ' ἁγίου Γιαννίου, τὸν Βοῦργον», διότι πιστεύουν, ὅτι δι' οἰασ-
δήποτε ἀλύσου καὶ ἂν προσδεθῇ τὸ τέρας ἐκεῖνο, τὴν κόπτει, μόνον τὸν
σχοῖνον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἀδυνατεῖ νὰ θραύσῃ διὸ καὶ εὐλαβῶς τηρεῖται
οὗτος. Ἄμα δὲ τῷ ἡλίῳ ἀνίσχοντι πληροῦται ἅπαντα σχεδὸν ἡ παραλία συλ-
λήβδην ἀπέριων ἀνθρώπων καὶ ζώων λουομένων καὶ γίνεται ἵπποδρομία
ἢ γαῖδαροδρομία γυμνῶν ὄντων τῶν ἀναβατῶν ἀντὶ εὐτελοῦς στοιχήματος.
Καθ' ἅπασαν δὲ τὴν ἡμέραν δύναται τις νὰ τῶν τοὺς ἀγνιόπαιδας νωχελῶς
ἐπιπλέοντας τῶν ὑδάτων, διότι δὲν «τῶχο σὶ καλὸ νάβγαίν' ἀπ' τ' θάλασσα
ικεῖν' τ' μέρι». Ἐξεληθόντες δὲ τῆς θαλάσσης λαμβάνουσι δύο τεμάχια κε-
ραμίδος καὶ ἐμφράττοντες ἀμφοτέρω τὰ ὅτα αὐτῶν ἐπιλέγουσι τὰ ἐξῆς εἰς
ιδιόρρυθμον φωνῆς. «Ὁρὲ πατλάκ', τὰ βώδια σ' μέσ' στοῦ στόρ'», ἀλλοκότως
ὀρχοῦμενοι. Οὕτω δὲ ἐξερχεται τὸ εἰσερεῦσαν ἐντὸς τῶν ὠτων αὐτῶν θαλάσ-
σιον ὕδωρ.

32) Ἡ κλειδουνας ἢ κλειδών, (κληδὼν καὶ κληιδών (κλέος) μαν-
τεία, οἰωνός, φωνὴ προσημαίνουσα τι, λόγος μαντικός). Περί ὧραν 8ην
τῆς ἡμέρας τοῦ ἁγ. Ἰωάννου εἰς πλείστας συνοικίας παρὰ τῶν παρθένων
τελεῖται τὸ ἔθιμον τοῦ κλειδουνας οὕτως: Ἐκάστη νεᾶνις πέμπει ἀφ' ἐσπέ-
ρας εἰς τὴν οἰκίαν, ἐν ἣ θὰ τελεσθῇ ὁ κλειδουνας, ἀντικείμενόν τι κατὰ τὸ
μᾶλλον καὶ ἤττον πολύτιμον, οἷον χρυσοῦν ψέλλιον, ἐνώτιον, δακτυλίδιον,
φλωρίον ἢ ἀργυροῦν τι νόμισμα. Ταῦτα δὲ πάντα ἐντίθενται ἐν συνόλῳ ἐν-
τὸς λεκάνης πλήρους ὕδατος, ἣν γραῖα τις προμνήστρια μεθ' ἑαυτῆς φέρει
εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ κατὰ τὴν λειτουργίαν μένει ἄφωνος! Ἐπανελθοῦσα
δὲ εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀπόλυσιν, ἐναποτίθεισιν αὐτὴν ἐν
τῷ εἰκονοστασίῳ καὶ περὶ 8 ὧραν, συναθροισθεισῶν τῶν νεανίδων τῆς συν-

οικίας ανοίγεται «ή κλειδουνας». Παιδίον τι φέρον επίδεσμον λευκόν εις τοὺς ὀφθαλμούς βυθίζει τὴν χεῖρα ἐντὸς τοῦ δοχείου τοῦ περιέχοντος τὰ *σμαδοῦρια*, ἐνῶ αἱ νεάνιδες ἐν χορῶ ἤδουσι ἐγκωμιστικόν τι δίστιχον ἄσμα, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τοὺς μυστικούς πόθους ἐκείνης εἰς ἣν ἀνήκει τὸ ἔξαρθεν ἀντικείμενον. Ἡ τοιαύτη λεκανομαντεία καλεῖται κλειδουνας. (Ἴδε Ἄτακτα Κοραῖ τὸμ. Δ', σ. 233 καὶ Θρακ. Ἡθοῖρ. Παπαχριστοδούλου διήγημα τὰ *ριζικάρια* τ. Β', σ. 95—111.)

33) Τὴν 31 Ἰουλίου ἐσπέρας ἀνάπτουσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς μεγάλα πυρὰ ἐκ φρυγάνων ἢ ἀχύρων, ἅπερ διαπηδῶντες λέγουσιν: «Ἄξτους (Ἀὔγουστος) παράξτους καλῶς μᾶς ἠῦρ' ἢ γιάξτους».

34) Ἡ Μεταμόρφωσις. Τὴν ἕκτην Αὐγούστου κομίζονται ἐν τοῖς ναοῖς ἐκλεκτοῦ εἶδους πρῶϊμοι σταφυλαί, αἱ ἀπαρχαί, αἵτινες εὐλογούμεναι παρὰ τοῦ ἱερέως διανέμονται τοῖς πιστοῖς. Ἐγκαινίζουσι δ' οὕτω τρόπον τινὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνάρξεως τῶν πανηγύρεων ἐν τοῖς ἀμπελοῖς, εἰς αἷς ἐκείνην τὴν ἡμέραν διασπεύρονται εἰς οἰκογενειακοὺς ὀμίλους, ἀναπτύσσοντες τὴν ἰδιάζουσαν αὐτοῖς εὐθυμίαν.

35) Ἡ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἑορτή. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπολούνται οἱ ἐργάται τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ἐπαύλων, ἵνα στοιχήσωσι ἀλλήλοῦ ἢ νὰ μείνωσι εἰς τὰ ἴδια. Καλεῖται δὲ αὕτη ἡ ἡμέρα τῶν *γιαλαμάδων*, διότι οἱ ἐργάται (γιαλαμάδες) πημμυροῦσι τὰς ὁδοὺς, ἀρθῶνως θύοντες τῷ Βάκχῳ.

36) Ἁγία Βαρβάρα. Τὴν 4 Δεκεμβρίου μοιράζουσιν εἰς τὰς οἰκογενεῖας φάβαν, ἣτοι πολτὸν τινα ἐκ κνῆμων μετὰ ὑποξέσεως ἐκ κρομμύων καὶ μελιπτήκτων, ἣν διανέμουσι ταῖς φιλικαῖς οἰκογενεαῖς χάριν τοῦ ἁγίου Σάββα, φάβα κατὰ παρήρησιν.

37) 6 Δεκεμβρίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπιτελοῦσιν οἱ ναῦται μνημόσυνον τοῦ *πάτρωνος* αὐτῶν τοῦ ἐκχριστιανισθέντος Ποσειδῶνος. Ἐχουσι δὲ *ἀδρεφᾶτο* ἅπερ διανέμει ἀνθρακας τοῖς πτωχοῖς. Τὰ δὲ τοῦ ἁγίου Νικολάου κόλλυβα θεωροῦνται καθ' ἅπαν τὸ ἔτος παρὰ τῶν δεισιδαιμονεστέρων πιστευόντων ὅτι ἅμα τὰ ρίψουν εἰς τὴν θάλασσαν βυθίζοντες ἐν αὐτῇ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ἀμέσως θὰ πνεύσῃ ὁ ἄνεμος, ὃν ἔχουσι κατὰ νοῦν.

38) Ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Τὴν νύκτα ταύτην πολλαὶ νεάνιδες ἐκ τῶν εὐλαβεσιτέρων καὶ ἐγγραμματωτέρων διανυκτερεύουσιν ἐνώπιον τῶν εἰκόνων ἀναγινώσκουσαι εὐλαβῶς τὰς ὥρας καὶ τὰ *μεσῶρια* τοῦ Ὁρολογίου καὶ τιθεῖσαι δέσμην ὀκίμου ξηροῦ ἐντὸς λεκάνης. Τὴν ἕκτην τῆς νυκτὸς ὥρας εἰκοτολογοῦσιν, ὅτι τὸ μὲν ὀκίμον ἀνθεῖ μεταβαλλόμενον εἰς χλιαρόν, ὃ δὲ σῦρανὸς ἀνοίγει καὶ τὸ ἅγιον φῶς φωτίζει τὰς δίκην τῶν θεασαμένων τὸν Κύριον ποιμένων ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν ἀγραυλούσας, αἷς ἐπιγίνεται τὸ αἰτούμενον κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν!!

η'. Παραδόσεις.

1) **Οι Ίχθύς τῆς Ζφοδόχου Πηγῆς.** Εἰκοτολογοῦσιν ὅτι καθ' ἦν στιγμήν ὁ πορθητῆς Μωάμεθ ὁ Βος εἰσήλασε νικητῆς ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἀτυχῆς τῆς πύλης τοῦ Ἁδριανοῦ ἦρος ἀμερίμωνος καὶ ἀναίτητος ἠθύμει παρά τὸ ἀγίασμα τῆς Ζφοδόχου Πηγῆς. Ἀγγελθείσης δ' αὐτῷ τῆς ἀλώσεως τῆς Πόλεως, ἐδυσπίσκει πρὸς τὸ γεγονὸς εἰπὼν: «ἐὰν τοῦτο ἦ ἀληθές, οἱ ἐν τῷ τηγάνῳ ἰχθύς ἀμέσως νὰ ἀναζήσωσι». Ὡ τοῦ θαύματος οἱ ἡμίεφθοι ἰχθύς ἀναστάντες ἔπεσαν ἐντὸς τοῦ ἀγιάσματος καὶ ἔκτοτε μένουσιν ἐντὸς αὐτοῦ ὡς ἱεροὶ θεωρούμενοι.

2) **Ὁ περὶ Μήδων μῦθος.** Ἦν βασιλεύς τις ἔχων ὄτα τράγου καὶ ἄκωρ κατὰ τὴν κεφαλὴν, ἠσχύνετο δὲ νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν κυρτά ἵνα ξυροσθῇ. Τὸ πάθημά του διηγῆθη εἰς φρέαρ: παρά τὸ φρέαρ ἐφύτρωσε κάλαμός τις, ἣτις σειομένη παρά τοῦ ἀνέμου ἀπήχει ταῦτα ἐν εἶδει ἐφοδοῦ.

Ἦδαγν ἕνας βασιλῆς	τοῦ φουσοῦαι τ' ἀγεράκ'
εἶχε τράγινου ἀφτι	κ' ἐλεγι τοῦ κάλαμάκ:
κι κασσίδα στήν κορυφή,	«Ἡ βασιλῆς μας ἦ καλὸς
ντρέποδαγν νὰ βᾶ ξουροστή.	10 πᾶχει τὰ πουλλὰ φλωριά,
5 Πῆγε τοῦ πῆ μέσ τοῦ πγάδ',	ἔχει τράγινου ἀφτι
φύτρωσ' ἕνα κάλαμάκ',	κι κασσίδα στήν κορυφή».

3) **Ἡ μάλ - τεπές.** Ἐν τῇ ὁροσειῶ τῇ περιλειούση τὴν εὐφορον κοιλάδα τῶν κοιλῶν - θεσίων, καλουμένην οὕτω, διότι ὁ Ἑλλήσποντος κοῖλον κόλπον ἀπεργάζεται, ὑπάσχει ὀξεῖά τις καὶ κωνοειδῆς κορυφή καλουμένη μάλ-τεπές (=κορυφή θησαυροῦ). Ἡ κορυφή αὕτη τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα, ὅτε τὸ πρῶτον ψάλλεται τὸ Χριστὸς ἀνέστη, (ἦ καλὸς ἦ λόγος), ἀνοίγει καὶ ὁ τολμῶν νὰ εἰσέλθῃ διέρχεται ἐπὶ ἐν ἔτος ἐντὸς μεγάρων μαρμαροτεύκτων ἐν ἀφάτῳ ὀλβιότητι σιζῶν μετὰ τῶν ὀραίων Ραγίδων (νεράιδων). Ἐὰν δὲ βούλεται νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτοῦ, δέον ν' ἀναμείνῃ τὸ ἐτήσιον τοῦ ὄρους ἀνοίγμα καὶ νὰ μὴ γευθῇ τῶν κόκκων τῆς ὑποχθονίου ροιᾶς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐντὸς τοῦ ὄρους διαμονῆς αὐτοῦ.

4) **Ἡ ἀγία Σοφία.** Ὅτε ἐάλω ἡ Κωνσταντινούπολις, οἱ Χριστιανοὶ αὐτῆς ἀτόκοι ἐλειτοργοῦντο ἐν τῷ περιβλέπτῳ ναῷ τῆς Ἀγ. Σοφίας καὶ ἠκροῶντο τὴν τοῦ Ἀποστόλου ἀνάγνωσιν. Ὅτε δὲ εἰσήλασαν τὰ ὀθωμανικὰ στρατεύματα, ὁ παῖς ὁ ἀναγνώσκων τὴν περικοπὴν τοῦ ἀποστόλου, ὁ ἱερεὺς ὁ ἱστάμενος παρά τὴν ὀραίαν Πύλην καὶ πάντες οἱ πιστοὶ ἀπελιθώθησαν καὶ ἔκτοτε μένουσι ἀπολιθωμένοι.

5) **Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος.** Ἀλούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄγγελος Κυρίου ἐπιφανεῖς τῷ βασιλεῖ Κωνσταντῖνῳ ἐπέδωκεν αὐτῷ σπάθη

ξυλίνην διατάτιον συνάμα αὐτῶ, ἵνα διὰ ταύτης ἀποκρούσῃ τὴν ἔφοδον. Ἀπορρίψαντος δ' ἐκεῖνου μετ' ἀγανακτήσεως καὶ μετὰ περιφρονήσεως τὴν προσφορὰν καὶ εἰπόντος ὅτι χρυσὴν σπάθην ἔχων οὐδὲν κατώρθωσα, οὐδὲν δὲ θὰ κατορθώσω καὶ διὰ τῆς ξυλίνης, ὁ ἄγγελος μεταβὰς παρὰ τῷ Μωάμει ἐπέδωκε τὴν ξυλίνην σπάθην, ἣν ἐκεῖνος ἀσπασάμενος καὶ μεταχειρισθεὶς ἤρατο περιφανῆ νίκην κατατροπώσας ὀλοσχερῶς τοὺς ἠτιηθέντας.

6) Ἄνασκολόπισις κυνῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι εἰς ἀπόκρουσιν τῶν κατὰ τοῦ Καπιτωλίου ὀρησάντων Γαλατῶν ἐξεγερόντες παρὰ χηνῶν ἀφιερωμένων τῇ Ἡρᾷ ἐθέσπισαν, ἵνα εἰς ὄρισμένην τοῦ ἔτους ἡμέραν ἀνασκοποπίζωσι τοὺς κύνας. Τὸ ἔθιμον τοῦτο τῆς Ῥώμης διετηρήθη ἀπαρράλλακτος ἐν Μαρδύτῳ καὶ τοῖς πέριξ, πρὸ πάντων ἐν Κριθία τελούμενον τὴν καθαρὰν Δευτέραν.

Ἡ κλέφτρα. (Σαράντα Ἐκκλησιῶν).

- Ποιὸς εἶδε κόρη λευτερή νὰ πάει μακρὰ στὰ ξένα,
νὰ κάνει μῆνες δώδεκα ἀντάμα μὲ τὶς κλέφτες,
πρώτη νὰ εἶναι στὸ σημάδ' ἀπ' τ' ἄλλα παλλικάρια,
καὶ στὸ σπαθὶ νὰ μὴ μπορῇ κανένας νὰ τὴ φτάκει,
5 νὰ τὴ θαροῦν γιὰ παλλικάρ' καλύτερο στὸ κόσμο,
νὰ τὴ ζηλεύουν τ' ἄρματα καὶ τὴν ἀντραγαθία της;
— Νὰ γώ, κλεφτόπουλο μικρό, εἶδα νὰ τέτοιο πρᾶμα.
Βάγια τὴν λέγαν τὴν κυρά, Δημήτρη τὸ μπαμπά της,
καθὼς τὸ ἔλεγε αὐτὴ σὲ μένα μοναχὴ της.
10 ἀγάπη τὴν ἀνάγκασε νὰ πάει μὲ τοὺς κλέφτες,
γιατὶ δὲ μπόρεσε νὰ πγῆ ἕνα ποτήρ' φαρμάκι
καὶ νὰ ξεχάσει μὲ αὐτὸ τὸ δόλιο γαπτικὸ της,
ποὺ μὲ ψευτιὲς τὴ γέλασε, μὲ λόγια ζαχαρένια:
— «Ἀγάπα με, Βαγίτσα μου, ἀγάπα με ψυχὴ μου,
15 ὅπως ἐγὼ σὲ ἀγαπῶ ἀπ' τὴν καρδιά μου, φῶς μου,
καὶ γιὰ τὰ σένα χάνομαι, σκοτώνομαι γιὰ σένα.»
Τέτοια δὰ λόγια ἔλεγε παμπόνηρος Ἀντώνης
καὶ τὴ Βαγίτσα γέλασε, τὴν ἔκανε δική του.
Μὰ ἄλλη ἦτον ἡ βουλή τοῦ πονηροῦ Ἀντώνη:
20 Ὅλα ἔκανε αὐτά, γιὰ νὰ ζουλέψει μόνη,
ἢ πρώτη ἢ ἀγάπη του ροδένια Δημητρούλα.